

Отримано 24.07.2023
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ.26.133.029
з.ф.н., проф. Колесник О.С.
О.В.Ш.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ.26.133.029 у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
професорові кафедри германської філології
Факультету романо-германської філології
Колеснику Олександрю Сергійовичу

Відгук

Офіційного опонента **Курбатової Тетяни Володимирівни**, кандидата філологічних наук, доцента кафедри іноземних мов Факультету інформаційних технологій Криворізького національного університету, про дисертацію **Катерини Миколаївни Білик «Жанр “надзвичайні новини” у сучасному європейському медіадискурсі»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Останнім часом у потоці інформаційно-комунікаційних технологій питання лінгвістичних особливостей у різних типах дискурсу все частіше стає предметом особливої уваги з боку лінгвістів, філологів. Привабливості набувають і дослідження дискурсивних особливостей медіатекстів сучасного європейського медіа дискурсу, адже вивчення медіатекстів обумовлене тенденцією досліджувати мову з комунікативної позиції, з огляду на закономірності мовного спілкування. Інтерпретація медіатексту учасниками комунікативного процесу, використання особливої лексики, притаманної медіатекстам жанру “надзвичайні новини”, відображають суть модифікації мовного середовища. Прикладом такого процесу трансформації є Інтернет-видання європейського простору, а саме: французьке, англійське, українське, оскільки саме ці видання мають прототипічний характер новинних текстів (однакову структуру, розмір тексту, рубрику, тематику, графічне оформлення новин, креалізованість, гіперпосилання). Тому аналіз функціональних аспектів медіатекстів, які віддзеркалюють когнітивні процеси у мові, надають можливість окреслити коло проблем мовного простору медіатекстів; інформаційно-комунікативні технології сприяють вивченню функціонально-стилістичних, тематичних особливостей, внутрішньої структурної організації медіатекстів. Завдяки обраним інструментам дослідження корпусно-цифрової лінгвістики «Sketch Engine», «Voyant Tools», маємо можливість отримати статистичну обробку даних, прослідкувати позицію слів у реченні, опрацювати великі обсяги емпіричного матеріалу за короткий термін,

висновки щодо лінгвістичного корпусу тексту та створити лексико-семантичну групу слів.

2. Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що *вперше: розроблено* тематично-змістову класифікацію новин (текстів) жанру “Надзвичайні новини” французького Інтернет-видання «Le Parisien», англійського Інтернет-видання «BBC News», українського Інтернет-видання «Газета по-українськи»; *визначено* лінгвальні особливості новин жанру “Надзвичайні новини” сучасного європейського медіадискурсу (критерії аналізу медіатекстів); *створено* комплекс методів корпусно-цифрового дослідження медіатекстів; *теоретично обґрунтовано та апробовано* відібрані матеріали на основі розробленої тематичної класифікації новин жанру “Надзвичайні новини” із застосуванням корпусних інструментів «Sketch Engine» та «Voyant Tools» за дистрибутивно-статистичним методом; *розширено та доповнено уявлення* про методи та інструменти дослідження медіатекстів; *узагальнено* класифікацію сучасних європейських медіатекстів, уточнено характерні риси медіатексту і текстів жанру “Надзвичайні новини”, композиційно-структурний рівень медіатекстів; *набули подальшого розвитку й узагальнення* знання про особливості вивчення текстів жанру “Надзвичайні новини” сучасного європейського медіадискурсу на тематичному, структурному та лінгвальному рівнях.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення зумовлене тим, що основні положення й висновки дисертації про специфіку текстів жанру “Надзвичайні новини” у сучасному європейському медіадискурсі становлять внесок до теорії корпусної лінгвістики, етнолінгвістики, вчень про медіадискурс, дискурсологію; дозволяють розширити уявлення щодо класифікації медіатекстів, текстів жанру “Надзвичайні новини” у тому числі; дослідження лінгвальних особливостей відібраних французьких, англійських, українських медіатекстів значно розширюють уявлення про зміни у мовному середовищі. Результати аналізу дослідження медіатекстів є внеском у подальший розвиток теорії функціональної стилістики європейських мов, основою для вивчення мовностилістичних засобів жанру “Надзвичайні новини”.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості використання її результатів, положень і висновків під час викладання дисциплін «Стилістика англійської мови», «Стилістика французької мови», «Стилістика української мови», «Лінгвостилістична інтерпретація тексту», філологічної практики, розробці нових підручників та навчально-методичних матеріалів.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Розроблені авторкою і викладені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають високий рівень обґрунтованості. Дисертанткою опрацьовано значну кількість літературних джерел, вітчизняних та зарубіжних, якісно проаналізовано виокремлені в роботі поняття. При

дослідженні питань, що витікають із теми дисертації, автор критично аналізує здобутки науковців, наводячи власні аргументи.

Зроблені у дисертації висновки та рекомендації логічні і є результатом всебічного та об'єктивного аналізу досліджуваних явищ, здійсненого за допомогою сучасного наукового інструментарію. Дисертант всебічно науково обґрунтувала теоретичні, методологічні та практичні аспекти вивчення медіадискурсу.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження, наукових положень та рекомендації дисертанта підтверджено їхньою апробацією та схваленням на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Результати дослідження засвідчують масштабність аналізу та залучення різноаспектної джерельної бази. При цьому для розв'язання поставлених завдань у роботі було застосовано теоретичні методи: аналіз, узагальнення, систематизація, порівняння; емпіричні методи: метод медіамоніторингу, метод пізнання або дослідження, метод критичного аналізу в медіа, метод дискурс-аналізу, метод контент-аналізу, змістовно-логічний метод ЗМІ, метод когнітивного аналізу, метод лінгво-культурного аналізу в медіа, методи математичної обробки даних із подальшою інтерпретацією отриманих даних; методи систематизації, узагальнення та опису особливостей новинних текстів жанру «Надзвичайні новини». Статистична обробка даних результатів здійснювалася за допомогою інструментів корпусного дослідження «Sketch Engine» та «Voyant Tools». Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток європейських мов і літератур в контексті міжкультурної комунікації» (2016 – 2021) (державної реєстрації номер 0116U006607).

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Дисертація, виконана Катериною Білик, є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних завдань. Основні положення дисертації містять елементи новизни. Наукові положення повністю обґрунтовані і отримали необхідну апробацію на наукових конференціях. Основні результати дослідження відображено у 8 наукових публікаціях, із них – 2 одноосібні, 6 – у співавторстві: 4 статті – у наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 4 – публікацій, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Дисертацію структуровано відповідно до визначеної мети та поставлених завдань, сформульованих у вступі, що містить характеристику актуальності, наукової

новизни, об'єкта, предмета дослідження, теоретичного і практичного значення, методів і апробації роботи. Усіх формальних вимог у роботі дотримано.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження жанру “Надзвичайні новини” в сучасному європейському медіадискурсі» викладено теоретико-методологічні засади дослідження проблеми медіадискурсу і медіатексту в сучасному європейському медіапросторі, визначено характерні риси медіатекстів, класифіковано функціонально-жанрові типи медіатекстів, визначено характерні особливості текстів жанру “Надзвичайні новини”, розроблено авторську тематичну класифікацію текстів жанру «Надзвичайні новини», відображено структуру створення новинних текстів. Аналіз наукової літератури щодо характеристики тексту як наукового явища надав можливість виокремити й обґрунтувати поняття «дискурс», «медіадискурс», «медіатекст», «жанр».

Виокремлено класифікацію медіатекстів: за видами (новини, інформаційна аналітика та коментар, текст-опис, реклама); за типами тексту (новинний, журналістський, PR-текст); за кодами (вербальні, невербальні); за обсягом тексту (коротка замітка, текст із гіперпосиланнями та коментарями); за темами (захворюваність на COVID-19, політика, спорт, освіта, культура).

Основними рисами медіатексту є: вербальні та графічні елементи; відкритість тексту (на змістово-смісловому, композиційно-структурному рівнях); макетування медіатекстів; поліфункціональність. Представлено структуру подачі медіатекстів: «короткий зміст»; «вступна частина»; «основна частина», «розв'язка» та «коментарі».

На основі запропонованого науковцями тематичного розподілу надзвичайних новин відповідно до відібраних медіатекстів Інтернет-видань виокремлено власні тематичні категорії текстів жанру «надзвичайні новини»: французького Інтернет-видання «Le Parisien» («La guerre en Ukraine», «COVID-19», «La crime», «La suicide», «Les phénomènes naturels», «Le mystère», «Les accidents»); англійського Інтернет-видання «BBC News» («War in Ukraine», «Новини», «Спорт» та «Найкраще в 2021»); українського Інтернет-видання «Газета по-українськи» («Війна в Україні», «Нещасні випадки», «Політика», «Природні катастрофи», «Пожежі», «Пограбування», «Вбивство», «Українці за-кордоном», «COVID-19», «Насилля», «Зникнення»).

Виявлено основні компоненти медіатексту жанру «Надзвичайні новини»: вербальна частина (напис / підпис, вербальний текст) і невербальна (іконічна, візуальна, представлена ілюстраціями, фотографіями, малюнками, схемами, таблицями, символічними зображеннями).

У другому розділі «Методика та методологія корпусно-цифрового дослідження медіатекстів жанру “Надзвичайні новини” у сучасному європейському медіадискурсі» визначено критерії аналізу медіатекстів жанру “Надзвичайні новини”: емоційно-забарвлена лексика; клішована лексика; наявність антропонімів; використання топонімів; застосування хрононімів; наявність цитувань; застосування лексичних сполучень; використання

числівників; зазначення вікових категорій учасників подій; використання абрєвіатури.

Представлено результати аналізу вибірки новин на лінгвальному, структурному, тематичному рівнях через використання корпусних інструментів дослідження «Sketch Engine» та «Voyant Tools».

Здійснено аналіз вибору методів корпусно-цифрового дослідження текстів жанру “Надзвичайні новини” в сучасному європейському медіадискурсі: метод медіамоніторингу, метод критичного аналізу в медіа, метод дискурс-аналізу, метод контент-аналізу, змістовно-логічний метод ЗМІ, метод когнітивного аналізу, метод лінгво-культурного аналізу в медіа, дистрибутивно-статистичний метод; цифрових інструментів («Sketch Engine», «Voyant Tools»), які ґрунтуються на корпусно-цифровому підході, що передбачає вивчення мовних змін за процедурними, технічними, лінгвальними і змістовими характеристиками.

У третьому розділі «Лінгвальні особливості медіатекстів жанру “Надзвичайні новини” у сучасному європейському медіадискурсі» представлено мету, зміст, завдання формувального етапу експерименту, розроблено й схарактеризовано критерії аналізу медіатекстів, виокремлено основну тематичну класифікацію актуальних подій обраних Інтернет-видань за роками для аналізу на лінгвальному рівні: 2019 рік – тексти категорії «Нещасні випадки»; 2020 рік – «Смертність»; 2021 рік – «COVID-19»; 2022 рік – «Війна росії з Україною». Здійснено порівняльний аналіз лінгвальних особливостей текстів жанру «надзвичайні новини» на матеріалах вибірки.

Аналізуючи вибірку новин із англійського видання «BBC News» за 2019-2022 роки за допомогою веб-програми «Voyant Tools», було виявлено, що корпус налічує 2,909 слів і 955 словосполучень. Виокремлено 44 ключові лексичні одиниці, які стосуються тематики «Коронавірус», визначено частоту вживання та використання слів у реченні.

Здійснюючи аналіз лексем у французькому корпусі, виявлено, що за статистичними даними корпус тексту налічує 4,293 слів і 1,254 словосполучень, які характеризують частоту використання слів у тексті.

У результаті використання програми «Sketch Engine» виявлено семантичний зв'язок між термінами, відстежено колокати «Coronavirus» у позиції з усіма частинами речення, які зустрічалися в новинних текстах Інтернет-видання «Le Parisien» рубрики «Faits divers».

У ході виконання практичної частини дослідження було виявлено та проаналізовано застосування українського сленгу на матеріалі Інтернет-видання «Газета по-українськи», який сформувався внаслідок розповсюдження новин тематики «Війна в Україні». Найбільшої популярності набрали вирази, якими українські Інтернет-видання повідомляють про росіян, використовуючи такі сленги: «рашисти» (36), «окупанти» (19), «орки» (14), «перегній», «виродки» – (28). Завдяки програмі «Sketch Engine» виявлено частоту (350) використання слова «рашисти».

Сленги, які набрали найбільшого попиту серед читачів – «Влаштувати бавовну», що характеризує потужні вибухи та підняття великого стовпу диму.

Лема налічує 49% використання. Другу позицію займає вираз «Концерт Кобзона», що характеризує швидко втечу або колосальні втрати військового складу (32%). Третю позицію за частотою використання посідає вираз «мінуснули», що означає влучили в окупантів або знищили ворожі ракети, шахеди, тобто ліквідували небезпеку (4%).

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту дисертації Білик К. М. дає підстави стверджувати, що здобувачка дотрималася вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Основні дискусійні моменти вже обговорено під час аналізу змісту розділів дисертації. Тут наведемо лише окремі загальні міркування. Окремі положення дисертації спонукають до дискусії, а деякі аспекти потребують уточнень:

1. Дисертацію написано переважно грамотно, хоча подекуди, на жаль, помічено окремі відступи від чинних норм, зокрема стилістичного плану: невдалий вибір слів (див. стор. 17, 39, 54 та ін.), небажана тавтологія (див. стор. 110, 112), поодинокі фоностилістичні (див. стор. 15, 17, 74, 91 та ін.) та граматичні недоліки (див. стор. 22, 70, 96 та ін.).

2. Зустрічаються у тексті дисертації кальковані лексеми та словосполучення, наприклад, прослідкувати замість простежити (див. стор. 25, 69, 83-84, 88 та ін.), в повній мірі замість повною мірою (див. стор. 69, 71).

3. Здійснено в недостатній мірі аналіз корпусу текстів з тематики «Вакцинація», яку варто було б детальніше проаналізувати та виокремити із загальної теми «COVID-19».

4. На стор.105 Вами запропоновано інформаційну модель «Вплив медіасфери на формування інформаційної картини світу». Розкажіть детальніше про запропоновану модель та як вона Вами застосовувалась під час аналізу відібраних медіатекстів.

Висловлені коментарі та зауваження не є категоричними. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Усі представлені міркування не мають характеру зауважень, а є роздумами з приводу актуальної проблематики дисертації Білик К. М. Загалом у дисертації розширено та доповнено уявлення про методи та інструменти дослідження медіатекстів жанру “Надзвичайні новини”; узагальнено класифікацію сучасних європейських медіатекстів жанру “Надзвичайні новини”, уточнено характерні риси медіатексту, текстів жанру “Надзвичайні новини”, схарактеризовано композиційно-структурні рівні медіатекстів жанру “Надзвичайні новини” відібраних текстів новин, розроблено тематично-змістову класифікацію новин (текстів) жанру “Надзвичайні новини” відібраних видань; визначено лінгвальні особливості

новин жанру “Надзвичайні новини” сучасного європейського медіадискурсу (критерії аналізу медіатекстів); розроблено та апробовано комплекс методів корпусно-цифрового дослідження медіатекстів жанру “Надзвичайні новини”; теоретично обґрунтовано та апробовано відібрані матеріали на основі розробленої тематичної класифікації новин жанру “Надзвичайні новини” із застосуванням корпусних інструментів «Sketch Engine» та «Voyant Tools» за дистрибутивно-статистичним методом.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Дисертація Білик Катерини Миколаївни «Жанр “Надзвичайні новини” у сучасному європейському медіадискурсі» є завершеною науковою працею, у якій авторка отримала нові наукові результати. Дисертація відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а авторка роботи – Білик Катерина Миколаївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Факультету інформаційних технологій
Криворізького національного університету

Тетяна КУРБАТОВА

Зізнаю Тетяни Курбатової
дєєвіую: Профєктор
з наукової роботи
Криворізького національного
університету

Підпис	
ЗАСВІДЧУЮ:	
Відділ кадрів Криворізького національного університету	
02 серпня 2023 р.	

Генеро Бровко